

Η Σερβία και η Ευρωπαϊκή Ένωση – Προοπτικές που παρατηρούνται από το έτος 2010

MIHAILO CRNOBRNJA

Οι προοπτικές της Σερβίας για να γίνει μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο κοντινό μέλλον δεν είναι ελπιδοφόρες. Η Σερβία έχασε πολύ χρόνο για να φτάσει στο σημείο όπου το Σύμφωνο Σταθερότητας και Συνεργασίας έχει υπογραφεί. Η Σερβία υπέβαλε αίτηση μέλους. Η αίτηση αυτή δεν έχει γίνει δεκτή ακόμα και είναι δύσκολο να προβλεφθεί πότε θα αρχίσουν οι διαπραγματεύσεις. Υπάρχουν εσωτερικοί και εξωτερικοί παράγοντες που συμβάλλουν στις προσδοκίες μιας σχετικά μακροσκελούς πορείας. Οι εσωτερικοί παράγοντες είναι: η συνεργασία με το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία, το πρόβλημα της ταυτότητας της Σερβίας, το ζήτημα του Κοσσυφοπεδίου, οι μεταρρυθμίσεις που πρέπει να ολοκληρωθούν και η αρνητική επίδραση του παρατεταμένου χρόνου ένταξης. Οι εξωτερικοί παράγοντες είναι: η οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η <<εμβάθυνση>> που απαιτείται μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας και η κόπωση της διεύρυνσης που έγινε αισθητή σε πολλές από τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Λέξεις κλειδιά: η Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, το Σύμφωνο Σταθερότητας και Συνεργασίας, οι μεταβατικές μεταρρυθμίσεις, η συνεργασία με το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία, το ζήτημα του Κοσσυφοπεδίου, η οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση, η κόπωση της διεύρυνσης.

Υπάρχουν δυο σημαντικά γεγονότα που συνέβησαν το έτος 2010 που υποδηλώνουν την κίνηση της Σερβίας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση: 1. Η κατάργηση της Visas για την ομάδα των χωρών του Σένγκεν¹ και 2. Η έναρξη της διαδικασίας επικύρωσης του Συμφώνου Σταθερότητας και Συνεργασίας στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στις περισσότερες από τις άλλες περιοχές, τόσο σημαντικές για μια γρηγορότερη ένταξη της Σερβίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, τα πράγματα παρέμεναν αμετάβλητα ή στην καλύτερη περίπτωση σημειώθηκε μια μικρή πρόοδος.

Από την άλλη πλευρά, κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση πέρασε από μια σειρά γεγονότων μετατρέποντας τον εαυτό της και παρέχοντας μια διαφορετική <<ταυτότητα>>, όταν αντιμετωπίζεται ως ένα επιθυμητό στρατηγικό στόχο για την Σερβία.

Αυτά τα δυο ταυτόχρονα γεγονότα συνεισφέρουν σε μια λιγότερο αισιόδοξη άποψη για το 2010 αναφορικά με την ένταξη της Σερβίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτή ήταν η κατάσταση μέχρι πριν από δυο χρόνια, όταν η σημερινή Κυβέρνηση της Σερβίας ανέλαβε τα καθήκοντά της.

Η Σερβία ανήκει στην ομάδα χωρών των Δυτικών Βαλκανίων που έχουν υποσχεθεί μια <<Ευρωπαϊκή προοπτική>> στη Σύνοδο κορυφής στη Θεσσαλονίκη το 2003. Εφτά χρόνια έχουν περάσει από τη Σύνοδο κορυφής στη Θεσσαλονίκη. Αυτή η προοπτική δε δείχνει να είναι πολύ κοντά. Όχι μόνο για τη Σερβία. Με άλλα λόγια, οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, με την αξιοσημείωτη εξαίρεση της Κροατίας, δεν έχουν προοδεύσει γρήγορα ή αρκετά.

Η πρόσφατη Σύνοδο κορυφής Ευρωπαϊκής Ένωσης – Δυτικών Βαλκανίων που πραγματοποιήθηκε στις 2 Ιουνίου 2010 στο Σαράγεβο, δεν αποφάσισε κάτι καινοτόμο ούτε εισήγαγε ένα μηχανισμό που θα επιτάχυνε το ρυθμό ένταξης των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων. Η Σύνοδος επιβεβαίωσε μόνο την ίδια διατύπωση της <<Ευρωπαϊκής προοπτικής>> που ήδη υπήρχε. Εκτός από την Κροατία, η οποία ανοίγει και κλείνει κεφάλαια στις διαπραγματεύσεις στο δρόμο για την ένταξη, οι άλλες χώρες των Δυτικών Βαλκανίων φαίνεται να είναι τόσο απόμακρες από την Ευρωπαϊκή Ένωση όσο η Σερβία αυτή τη στιγμή και δεν απέχουν πολύ από την κατάσταση που επικρατούσε κατά τη στιγμή της Συνόδου κορυφής στη Θεσσαλονίκη.

Εφτά χρόνια έχουν περάσει από την εισαγωγή της <<Ευρωπαϊκής προοπτικής>> για τα Δυτικά Βαλκάνια. Για την κατανόηση της διάρκειας του χρόνου σε αυτό το πλαίσιο ας πούμε ότι ένας αριθμός των ενεργών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, έκαναν τόσο πολύ ή ένα χρόνο ακόμη, για να ολοκληρώσει τις ενταξιακές διαπραγματεύσεις. Οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, εκτός από την Κροατία, δεν έχουν καν αρχίσει τις διαπραγματεύσεις.

¹ Αυτό πραγματικά συνέβη τον Δεκέμβριο του 2009, αλλά εφαρμόζεται από την 1^η Ιανουαρίου 2010

Φαίνεται ότι το μέλλον θα φέρει << μια από τα ίδια >>, μια αργή πρόοδο προς τον τελικό στόχο – ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Κατά την άποψή μου, υπάρχουν πολλές ομάδες από λόγους για τον αναμενόμενο χαμηλό ρυθμό ένταξης. Αυτοί ομαδοποιούνται σε εσωτερικούς, που προέρχονται από τη Σερβία, και σε εξωτερικούς, εκείνους που προέρχονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Εσωτερικοί λόγοι

1. *Η συνεργασία με το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία.* Το μεγαλύτερο εμπόδιο ως τώρα ήταν, και ακόμα είναι, η πλήρης συνεργασία με αυτό. Η πλήρης συνεργασία με αυτό το Δικαστήριο είναι υποχρεωτική αν η Σερβία είναι να προχωρήσει προς την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Σερβία έχει παραδώσει μεγάλο αριθμό αξιωματούχων στο Δικαστήριο, συμπεριλαμβανομένων πρώην προέδρων. Αλλά η Ολλανδία, και σε μικρότερο βαθμό το Βέλγιο, δεν ήταν πρόθυμοι να ερμηνεύσουν την <<πλήρη συνεργασία>> με οποιοδήποτε άλλο τρόπο, εκτός της παράδοσης του Στρατηγού Ratko Mladic στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία παραμένει ένα σημαντικό συστατικό για επιπλέον ένταξη της Σερβίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η παράδοση του στρατηγού Mladic στο Δικαστήριο δεν είναι μια δημοφιλής ιδέα στη Σερβία. Το αντίθετο μάλιστα, υπάρχουν πολύ περισσότεροι πολίτες της Σερβίας που υποστηρίζουν κατά της παράδοσης παρά υπέρ. Ως εκ τούτου, η ελκυστικότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη Σερβία μειώθηκε από το γεγονός ότι επιμένει για κάτι που είναι άλλο παρά δημοφιλής στη Σερβία. Τα τελευταία χρόνια υπήρξε μια μικρή αλλαγή στον αριθμό των υπέρ της παράδοσης του στρατηγού Mladic αλλά η πλειοψηφία είναι ακόμα κατά.

2. *Το πρόβλημα της ταυτότητας.* Η δεύτερη εξήγηση του αργού ρυθμού ένταξης ως τώρα είναι το γεγονός ότι η Σερβία ακόμα προσπαθεί να ορίσει τα σύνορά της. Το 2001 οι διαπραγματεύσεις άρχισαν μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας. Αυτές συνεχίστηκαν μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την Ένωση κρατών της Σερβίας και του Μαυροβουνίου, μια οντότητα που η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει πολλά να κάνει με τη δημιουργία μέσω του Ύπατου Εκπροσώπου κ. Xavier Solana. Κατά τη διάρκεια αυτής της διαδικασίας μετασχηματισμού του κράτους, η Ευρωπαϊκή Ένωση διέκοψε τις διαπραγματεύσεις επιμένοντας η Σερβία και το Μαυροβούνιο να δημιουργήσουν μια τελωνειακή ένωση και κάποια άλλα κοινά όργανα, που δεν υπήρχαν, αλλά ήταν απαραίτητα, ως πρώτο βήμα, αν η Σερβία και το Μαυροβούνιο ήταν να εισέλθουν στην τελωνειακή ένωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό δε συνέβη και περισσότερο από ένας χρόνος χάθηκε στην προσπάθεια να δημιουργήσουν κάποιο στέρεο έδαφος για την κρατική ένωση. Η κρατική ένωση διαλύθηκε τρία χρόνια μετά τη δημιουργία της, όταν ένα δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία του Μαυροβουνίου κέρδισε το απαραίτητο 55% των ψήφων. Τώρα η Σερβία διαπραγματεύεται μόνη της με την Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά το πρόβλημα της ταυτότητας ακόμη δεν έκλεισε εξαιτίας του Κοσσυφοπεδίου. Αυτό το ζήτημα είναι σήμερα τόσο σημαντικό που θα αντιμετωπιστεί ως ξεχωριστό θέμα.

Ενώ η Σερβία έχανε χρόνο στη διαδικασία της ένταξης, δέκα πρώην Κομμουνιστικές χώρες έγιναν μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας. Τα διαπιστευτήρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις δυο αυτές γειτονικές χώρες είναι πολύ ύποπτες στη Σερβία, προσθέτοντας στη μάλλον διαδεδομένη πεποίθηση ότι η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχει πολλά να κάνει με ζητήματα γεωγραφικής στρατηγικής και πολιτικών σκοπιμοτήτων, παρά με τα αποκαλούμενα << Κριτήρια της Κοπεγχάγης >> για την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

3. *Το ζήτημα του Κοσσυφοπεδίου.* Αυτό είναι η συνέχεια του προβλήματος που συζητήθηκε στο σημείο 2. Έχει να κάνει με την ταυτότητα. Είναι το Κοσσυφοπέδιο μέρος της Σερβίας ή όχι; Εκ των πραγμάτων δεν είναι. Δεν υπάρχει ούτε ένα χαρακτηριστικό της Σερβικής κυριαρχίας να βρεθεί στο έδαφος που τελεί υπό τον έλεγχο των Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου. Το Κοσσυφοπέδιο δεν είναι ενσωματωμένο σε κανένα από τα θεσμικά συστήματα που δημιουργεί ένα κράτος. Δεν υπάρχει Σερβικό δικαστήριο, αστυνομία, τελωνεία ή ταχυδρομείο, για να αναφέρουμε παρά μόνο λίγα από τα θεσμικά όργανα που καθορίζει το κράτος. Το Κοσσυφοπέδιο έχει ξεχωριστό κοινοβούλιο και κυβέρνηση.

Η διεθνής κοινότητα (Ο.Η.Ε και Ε.Ε) παίζει σημαντικό ρόλο στη διατήρηση της ειρήνης στο Κοσσυφοπέδιο, μετά την αιματηρή σύγκρουση μεταξύ Σέρβων και Αλβανών το 1998-1999 που οδήγησε στην παρέμβαση του ΝΑΤΟ το Μάρτιο του 1999. Αλλά θα ήταν αφελές να σκεφτεί κανείς, όπως κάνουν κάποιοι στη Σερβία, ότι ο ρόλος της διεθνούς κοινότητας είναι να φέρει τα πράγματα στην κατάσταση που ήταν πριν. Κυρίως τώρα, όταν οι Η.Π.Α και ένας αριθμός από τις ηγετικές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν αναγνωρίσει την αυτοαποκαλούμενη ανεξαρτησία των Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου.

Η Σερβία αγωνίζεται σκληρά για να κρατήσει το φύλλο συκής της δικαιωματικής κυριαρχίας. Για λίγο, η στρατηγική ήταν να μετακινηθεί το ζήτημα αυτό από το πολιτικό στο νομικό πεδίο. Έτσι, η Σερβία υπέβαλλε ερώτηση σχετικά με την αυτοαποκαλούμενη ανεξαρτησία στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο της Χάγης, ζητώντας μια ερμηνεία για το κατά πόσο αυτή η πράξη είναι σύμφωνη ή αντίθετη με το διεθνές δίκαιο. Η απόφαση του Δικαστηρίου ήταν πως η διακήρυξη δεν παραβαίνει το διεθνές δίκαιο. Έτσι, η Σερβία είναι πίσω στο σημείο μηδέν, έχοντας να προχωρήσει στον πολιτικό στίβο των Ηνωμένων Εθνών, προσπαθώντας να σταματήσει περαιτέρω αναγνώριση του Κοσσυφοπεδίου από τα μέλη των Η.Ε.

Αυτό τόνισε την ανάγκη να πιάσουν τις αδέσμευτες χώρες, το μεγαλύτερο μπλοκ ψηφοφορίας στον Ο.Η.Ε. Η Σερβία, έστω και ως μέρος της Γιουγκοσλαβίας, ήταν ιδρυτικό μέλος του κινήματος το 1960². Για πολύ καιρό μετά το θάνατο του Τίτο, το Κίνημα των Αδέσμευτων δεν ήταν καν στο πεδίο όρασης των Σέρβων πολιτικών. Τώρα υπάρχει μια ξαφνική αναβίωση ενδιαφέροντος, κυρίως αναζητώντας πολιτική υποστήριξη στο ζήτημα του Κοσσυφοπεδίου.

Επομένως, πώς θα προχωρήσει στο δρόμο της για την Ευρωπαϊκή Ένωση, με ή χωρίς το Κοσσυφοπέδιο; Μέχρι τώρα, τα δυο ζητήματα είναι ξεχωριστά για τους Σέρβους πολιτικούς, τους υπάλληλους της Επιτροπής και για κάποιες από τις χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης με το επιχείρημα ότι τα δυο αυτά θέματα δεν συσχετίζονται. Αυτό το θεωρώ δύσκολο να το πιστέψει κανείς. Ακόμα περισσότερο μετά από ένα συνέδριο στη Γερμανία, όπου πρόσφατα όλοι οι γερμανοί συμμετέχοντες (υπάλληλοι του Υπουργείου Εξωτερικών και μέλη << δεξαμενών σκέψης >>), κατέστησαν σαφές ότι η Σερβία θα πρέπει να κρατήσει μια διαφορετική στάση για το Κοσσυφοπέδιο, αν είναι να γίνει μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στη Σερβία συχνά δίνεται έμφαση στο ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει καμία κοινή πολιτική για το Κοσσυφοπέδιο, δεδομένου ότι πέντε από τα κράτη μέλη της Ε.Ε δεν αναγνωρίζουν την ανεξαρτησία του Κοσσυφοπεδίου. Αυτό συχνά μεταφράζεται τοπικά ως η Σερβία να έχει το <<πάνω χέρι>> γιατί έχει μια ξεκάθαρη πολιτική και ως προς το Κοσσυφοπέδιο και προς την Ε.Ε. Αυτό είναι ένα λανθασμένο αποτέλεσμα. Οι προοπτικές για την ένταξη της Σερβίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση δεν εξαρτώνται από μια κοινή πολιτική για το Κοσσυφοπέδιο, αλλά στην άποψη της κάθε χώρας της Ε.Ε για την εκπλήρωση από πλευράς της Σερβίας των κριτηρίων προσχώρησης. Η υπόθεση της Ολλανδίας και η συνεργασία με το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία αποτελούν μια σαφή υπενθύμιση. Στο δρόμο της Σερβίας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, οποιαδήποτε από τις χώρες που έχουν αναγνωρίσει το Κοσσυφοπέδιο μπορεί να θέσει το ζήτημα ως προϋπόθεση για την ένταξη της Σερβίας. Αμφιβάλλω αν κάποια χώρα θα πρότεινε η Σερβία πραγματικά να αναγνωρίσει το Κοσσυφοπέδιο αλλά υπάρχουν πολύ άλλοι πιο λεπτοί τρόποι για να λυγίσει η << Πολιτική των μυών >> και να προταθεί στη Σερβία η ανάγκη για συνεργασία με τις αρχές του Κοσσυφοπεδίου.

Υπάρχει μια κοινή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς όλη την περιοχή της Πρώην Γιουγκοσλαβίας, ζητώντας ειρήνη, σταθερότητα και συνεργασία ως προϋπόθεση για ευημερία και ένταξη στην Ε.Ε.

Ο Πρωθυπουργός της Σερβίας και ο Υπουργός των Εξωτερικών Υποθέσεων λένε δημοσίως ότι αν η Σερβία είχε να διαλέξει ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και το Κοσσυφοπέδιο, θα διάλεγε το Κοσσυφοπέδιο. Σε δημοσκοπήσεις, ένα μεγάλο τμήμα του πληθυσμού (αν και μειώθηκε κάπως πρόσφατα) δηλώνει ότι θα έκανε την ίδια επιλογή. Αμφιβάλλω αν αυτή η επιλογή, αν και όταν συμβεί, θα κάνει το Κοσσυφοπέδιο πιο Σέρβικο. Αλλά είναι μια ισχυρή ένδειξη της σχετικά χαμηλής ελκυστικότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα μάτια των πολιτικών και του πληθυσμού της Σερβίας, αν η έννοια μιας ονομαστικής <<αναμονής>> για το Κοσσυφοπέδιο είναι πιο ελκυστική. Τι αποτελεί μάλλον έκπληξη είναι ότι οι δύο υψηλοί αξιωματούχοι απαντούν το ρητορικό ερώτημα, χωρίς κανείς να έχει θέσει την ερώτηση.

4. *Οι αναγκαίες μεταρρυθμίσεις.* Οι μεταρρυθμίσεις ή μεταβάσεις στη Σερβία άρχισαν αρκετά καλά κάτω από την πρώτη κυβέρνηση, μετά την πτώση του Slobodan Milosevic. Η Σερβία έπαιρνε καλούς βαθμούς για τις περισσότερες από τις αλλαγές από ορισμένες οθόνες μετάβασης (Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Παγκόσμια Τράπεζα). Ο ρυθμός των μεταρρυθμίσεων επιβραδύνθηκε κατά το δεύτερο ήμισυ της τελευταίας δεκαετίας. Η Σερβία πρέπει ακόμη να μεταρρυθμίσει μια σειρά από τομείς και να ασχοληθεί με ορισμένα εκκρεμή προβλήματα προτού να αναμείνει την είσοδο στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στην οικονομική σφαίρα, στην κορυφή της λίστας είναι η αναδιάρθρωση και πώληση των υπολοίπων κρατικών επιχειρήσεων και το θέμα της δημοσιονομικής σταθερότητας. Επιπλέον, η Σερβία πρέπει να βελτιώσει το κύρος της στον κατάλογο της ανταγωνιστικότητας του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ, όπου, αυτή τη στιγμή, καταλαμβάνει τη θέση 93 μεταξύ 134 χωρών. Ακόμα χειρότερα, η Σερβία έπεσε, στην πράξη, από τη θέση 86 του προηγούμενου έτους. Νομικές μεταρρυθμίσεις είναι σε εξέλιξη,

² Το Πρώτο Συνέδριο του Κινήματος των Αδέσμευτων πραγματοποιήθηκε στο Βελιγράδι το Σεπτέμβριο του 1961

αλλά είναι αμφιλεγόμενες. Οι επικριτές επισημαίνουν ότι η μεταρρύθμιση κινεί στην πραγματικότητα τη Σερβία μακριά από την Ευρωπαϊκή Ένωση, και όχι προς αυτή. Η ενδημική διαφορά είναι ένα μεγάλο πρόβλημα που θα απαιτήσει πολύ συντονισμένη προσπάθεια για την εξάλειψή της, πριν από την είσοδο στην Ε.Ε, ως μέλος.

5. *Ο παράγοντας του χρόνου.* Μεγάλο μέρος του χρόνου έχει περάσει μέχρι στιγμής με ελάχιστη πρόοδο να έχει επιτευχθεί. Ο παράγοντας του χρόνου έχει να κάνει με την κατάχρηση της εμπιστοσύνης του σερβικού πληθυσμού. Έχει ήδη 10 χρόνια τώρα από την αρχή των προπαρασκευαστικών συνομιλιών με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σε αυτό το χρονικό διάστημα η Σερβία έχει σημειώσει μόνο ένα μικρό πρώτο βήμα, το οποίο παίρνει τη Συμφωνία Σταθερότητας και Συνεργασίας να λειτουργεί, αλλά να μην έχει επικυρωθεί, και την κατάργηση της Visas για την περιοχή του Σένγκεν.

Παράλληλα, οι πολιτικοί της Σερβίας υπέρ της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν δώσει πολλές αισιόδοξες υποσχέσεις, ότι αυτό ή το άλλο θα συμβεί από την εν λόγω ημερομηνία. Ο Πρωθυπουργός της Σερβίας το 2003 ήταν πεπεισμένος, ότι η Σερβία θα γίνει μέλος μέχρι το 2007. Αργότερα, υψηλοί αξιωματούχοι πρόβλεψαν ότι η Συμφωνία Σταθερότητας και Συνεργασίας θα τεθεί σε ισχύ σύντομα, πάντα με την ημερομηνία που επισυνάπτεται. Στην πραγματικότητα, χρειάστηκαν αρκετά χρόνια για να υπογραφεί από το Συμβούλιο των Υπουργών και να ξεκινήσει τη διαδικασία επικύρωσης. Επί του παρόντος, οι υποσχέσεις επικεντρώνονται στην αποδοχή της αίτησης ένταξης. Στο τέλος του 2009, η υπόσχεση ήταν ότι η αίτηση θα γίνει αποδεκτή από το καλοκαίρι του 2010. Κατά τη διάρκεια αυτού του δοκιμίου³, η ημερομηνία στόχου που προσφέρθηκε από τους σχετικούς πολιτικούς της Σερβίας είναι << το δεύτερο εξάμηνο του 2010, κατά τη διάρκεια της βελγικής Προεδρίας>>. Οι κάπως πιο επιφυλακτικοί προτείνουν από την αρχή του 2011 και ούτω καθεξής.

Αντί της τόνωσης του ηθικού του πληθυσμού και της κινητοποίησης της διοίκησης για πιο ενεργητική δράση, όπως αδικαιολόγητες προβλέψεις, όταν αποδεικνύονται λανθασμένες, όπως συχνά συμβαίνει, προσθέτουν στην ανεγκυστικότητα της Ε.Ε και εμμέσως επιβραδύνουν τη διαδικασία της ολοκλήρωσης. Δεδομένου ότι η εξήγηση/δικαιολογία από εκείνους που έκαναν τις προβλέψεις είναι ότι βασίζονται πάντα στη δραστηριότητα της Ε.Ε, οι άνθρωποι αισθάνονται ότι η Ε.Ε τους << απογοητεύει>>. Οι πιο <<σκοτεινοί>> από τους αναλυτές προτείνουν ακόμη και μια αντί-σερβική πλεκτάνη, κλπ. Αυτό που συνήθως ξεχνάμε σε αυτές τις περιπτώσεις είναι το γεγονός ότι οι προβλέψεις δεν γίνονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και/ή τους υπαλλήλους των κρατών μελών, αλλά από τους πολιτικούς⁴ μας.

Εξωτερικοί λόγοι

1. *Η οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση.* Δεν έχει τελειώσει ακόμα. Η Ελλάδα, βέβαια, είναι γνωστό, αλλά υπάρχουν και άλλοι στο παρασκήνιο με πιθανά σεμινάρια χρεοκοπίας; Υπάρχουν προειδοποιήσεις ότι εάν, για παράδειγμα, η ελληνικού τύπου κρίση πλήξει την Ισπανία, η ζώνη του ευρώ πιθανότατα θα διαλυθεί. Και η Ισπανία δεν είναι η μόνη χώρα στο χείλος της οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης. Γενικά, πιστεύεται ότι ο κίνδυνος κατάρρευσης είναι μεγαλύτερος στην Πορτογαλία, Ιταλία, Ιρλανδία, Ελλάδα και Ισπανία⁵.

Και το ευρώ είχε μεγάλες απώλειες έναντι του δολαρίου κατά τους τελευταίους μήνες. Το βασικό ερώτημα εδώ δεν είναι για το αν θα συμβεί ξανά αυτό ή όχι, αλλά αν υπάρχει ένα μακροπρόθεσμο μέλλον για το ευρώ, χωρίς πιο στενό φορολογικό συντονισμό ακόμα και συνεργασία. Είναι πλέον ξεκάθαρο, ότι η δημοσιονομική ανευθυνότητα ορισμένων χωρών μπορεί να θέσει σε κίνδυνο ολόκληρη την ομάδα. Επομένως, η δημοσιονομική ευθύνη θα είναι απαραίτητη, αν είναι να αποφευχθούν παρόμοια περιστατικά στο μέλλον. Αλλά μερικές βασικές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης φαίνεται να διστάζουν να αποδώσουν την κυριαρχία, ή ένα μέρος της, σε φορολογικά θέματα, με τον τρόπο που το έκαναν σε θέματα νομισματικής πολιτικής στη διαδικασία της δημιουργίας του ευρώ.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί να χάσει ελκυστικότητα, τόσο για τους έσω όσο και για τους εξωτερικούς: α. αν η δημοσιονομική ανευθυνότητα επιτρέπεται να παραμένει ατιμώρητη, β. αν και οι άλλοι αναμένεται να συνεισφέρουν με τους πόρους τους για τη διάσωση των φορολογικά ανεύθυνων και γ. αν υπάρχει μια μικρή συμφωνία για το πώς να αποτρέψει κάτι τέτοιο να συμβεί στο μέλλον.

³ Καλοκαίρι 2010

⁴ Επί του παρόντος υπάρχουν <<υποσχέσεις>> ότι η Ε.Ε δεν θα δεχτεί τις χώρες των Βαλκανίων ως μέλη το 2014. Έτσι, τιμούν την 100^η επέτειο από την έναρξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, η οποία πυροδοτήθηκε από τη δολοφονία του δούκα Φερδινάνδου της Αυστρίας στα Βαλκάνια.

⁵ Εξού και το ακρωνύμιο << PIIGS >> (γουρούνια)

Τα θέματα αυτά θα παραμείνουν πολύ ψηλά στην ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο άμεσο μέλλον καθιστώντας άλλα θέματα, όπως η ενσωμάτωση των βαλκανικών χωρών σχετικά λιγότερο σημαντικά. Οι χώρες των Βαλκανίων, συμπεριλαμβανομένης της Σερβίας, δεν έχουν το προνόμιο να αποτελούν ύψιστη προτεραιότητα στην πολιτική ατζέντα της Ε.Ε, όπως συνέβη με τις 10 χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, που αποτελούσαν το τελευταίο κύμα της διεύρυνσης της Ε.Ε.

2. Η <<εμβάθυνση>> μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας. Για να είμαστε σίγουροι, ο κύριος σκοπός της Συνθήκης της Λισαβόνας είναι να καταστεί η Ε.Ε περισσότερο ελκυστική. Εξάλλου, η Συνθήκη αυτή είναι η δεύτερη καλύτερη (και συμβιβαστική) λύση για ένα επιθυμητό σχεδιασμό της Ε.Ε. που απέτυχε με τα δημοψηφίσματα στη Γαλλία και στην Ολλανδία τα οποία έριξαν το Σύνταγμα της Ε.Ε. Ο κύριος σκοπός της Συνθήκης είναι να καταστήσει την Ε.Ε ισχυρότερη και πιο λειτουργική, έτσι πιο αξιόπιστη και ελκυστική. Η ανελκυστικότητα, κυρίως για τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, θα εμφανιστεί στη μετατόπιση της έμφασης από την πολιτική <<διεύρυνση>> της Ε.Ε στην <<εμβάθυνση>> της Ε.Ε. Το σχέδιο που έθεσε η Συνθήκη της Λισαβόνας πρέπει να εφαρμοστεί και να απαιτήσει πόρους (κυρίως πολιτικό χρόνο), είτε μειώνοντας έτσι ή επιβραδύνοντας την εμπλοκή των εν λόγω πόρων κατά τη διαδικασία της διεύρυνσης.

3. Η κόπωση της διεύρυνσης. Υπάρχει πολύ συζήτηση, και πολύ άρνηση, που η κόπωση της διεύρυνσης έχει θέσει. Το γεγονός είναι ότι η Ε.Ε σχεδόν διπλασιάστηκε σε μέγεθος το 2004 (με το 2007) και ότι αυτή η τελευταία διεύρυνση της Ε.Ε κατά δώδεκα χώρες πρέπει να <<αφομοιωθεί>> σωστά. Οι περισσότερες δημοσκοπήσεις δείχνουν, ότι σε πολλές σημαντικές χώρες δεν υπάρχει μεγάλη συμπάθεια για ένα νέο κύμα διεύρυνσης. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν θα υπάρξει νέα διεύρυνση. Αλλά είναι σαφές ότι πλέοντας το πλοίο κατά της διεύρυνσης είναι πιο δύσκολο από ότι αν ο άνεμος ήταν πιο ευνοϊκός. Ιδιαίτερα εάν οι νέες υποψήφιας χώρες, ή οι εν δυνάμει υποψήφιας χώρες, προέρχονται από μια πολύπαθη περιοχή, όπως τα Βαλκάνια. Στο παρελθόν, οι περισσότερες χώρες των Βαλκανίων έχουν κάνει όλα τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων για όλους τους λάθος λόγους.

Κάτω από την ίδια κατεύθυνση, στην κόπωση της διεύρυνσης θα ήθελα να προσθέσω επίσης την <<απογοήτευση της διεύρυνσης>> στο πρόσφατο παρελθόν, κυρίως με την είσοδο της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας. Η προχειρότητα στη συμπεριφορά, που πληροί τα κριτήρια ένταξης, από τις δυο αυτές χώρες, είχε επιπτώσεις στο υπόλοιπο της Ε.Ε. Για τους μνημόνους, υπάρχει μια αίσθηση απογοήτευσης για τα κριτήρια και τη διαδικασία αποδοχής μελών. Αυτό βέβαια οδηγεί σε περιορισμό της διαδικασίας για τους μελλοντικούς υποψήφιους. Ήδη, η Κροατία είναι από αυστηρότερο έλεγχο από την Επιτροπή, στην τελική φάση των διαπραγματεύσεων. Αυτό αναπόφευκτα θα οδηγήσει σε μια ακόμη πιο αυστηρή παρακολούθηση της προόδου για τις υπόλοιπες χώρες, που περιμένουν τη σειρά τους.

Στη Σερβία, για παράδειγμα, οι δύο αυτές πτυχές της ένταξης, η κόπωση και η <<απογοήτευση>>, χρησιμοποιούνται από τις πολιτικές δυνάμεις που είναι αντί της Ε.Ε, για να κάνουν τον ισχυρισμό τους, ότι δηλαδή η φιλοδοξία προς την Ε.Ε είναι μάταιη, αφού <<κανείς στην Ε.Ε δε θέλει εμάς(τη Σερβία)>> και ότι η ηγεσία θα ήταν καλό να αναζητήσει αλλού στρατηγική εταιρική σχέση, κυρίως στη Ρωσία. Υπάρχει μια ισχυρή λαϊκή στη Σερβία, ότι η Ρωσία είναι ένας <<αληθινός>> φίλος και ότι τα οφέλη από μια τέτοια φιλία είναι προ των πυλών. Όλα αυτά, παρά την πρόσφατη ιδιωτικοποίηση της σερβικής εταιρείας εθνικού πετρελαίου από τη ρωσική Gasprom, που πραγματοποιήθηκε με τρόπο που δύσκολα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως <<φιλικός>>.

Εν ολίγοις, οι εξωτερικές συνθήκες ή, για να χρησιμοποιήσουμε έναν οικονομικό όρο, η <<προσφορά της ένταξης>>, είναι λιγότερο ευνοϊκές για την επόμενη δεκαετία, από ότι ήταν τις τελευταίες δυο δεκαετίες. Από την άλλη πλευρά, η <<ζήτηση>> για την ένταξη είναι επίσης λιγότερο έντονη, όπως είναι η ελκυστικότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη Σερβία αυτή τη στιγμή. Ο μαγνήτης δεν είναι τόσο ισχυρός όσο στο παρελθόν, αλλά η Ευρωπαϊκή Ένωση εξακολουθεί να αποτελεί την κυρίαρχη και λογική επιλογή για το μέλλον της Σερβίας.

Μετάφραση: Μαρία Κουτουλάκου

Καθηγητής Mihailo Crnobrnja, PhD
Σχολή Οικονομικών, Χρηματοοικονομικών και Διοίκησης
Signidunum Πανεπιστήμιο του Βελιγραδίου

*

www.southeast-europe.org
dke@southeast-europe.org

© DKE 2011